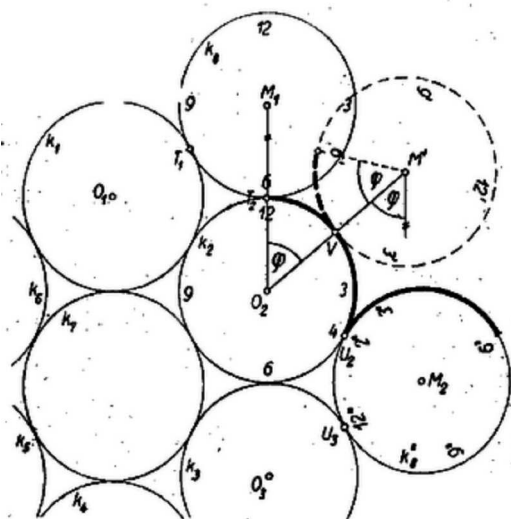

Az adott helyzetben a hatszög szomszédos csúcsaiba rögzített középpontú $k_1, k_2, k_3, k_4, k_5, k_6$ körlemezek érintik egymást, és mindegyik ilyen lemez érinti a hatszög középpontjába rögzített k_7 körlemezt. A mozgó k_8 lemez önmagában záródó utat tesz meg, ezért mozgását tetszés szerinti helyzetből kiindulva írhatjuk le.

Vegyünk olyan kiinduló helyzetet, amelyben k_8 két álló (külső) lemezt érint, k_1 -et és k_2 -t, amelyek középpontja rendre O_1, O_2 . Legyen ekkor k_8 középpontjának helyzete M_1 , az érintkezési pontok T_1, T_2 . A 7 rögzített lemez alakzatának 6-os forgási szimmetriája van, emiatt elég azt megállapítani, mennyivel fordul el k_8 -nak egy kiválasztott sugara a saját M középpontja körül addig, míg k_8 egyszerre érintkezik k_2 -vel és annak másik szomszédos külső körével, az O_3 középpontú k_3 -mal. Egy teljes körüljárás alatt ennek az elfordulásnak a 6-szorosával fog elfordulni. Az újabb helyzetben legyen k_8 középpontja M_2 , érintkezési pontjai U_2, U_3 . M_1 -ből M_2 -be gördülve k_8 állandóan a T_2U_2 íven érinti k_2 -t. Ez az ív egy harmad kör, mert egy kör köré 6 vele egyenlő sugarú kör helyezhető el úgy, hogy az eredeti kört és két-két másikat érintsenek (mint az első hat álló kör k_7 -et). A k_2 -t érintő 6 kör közül 3 meg van rajzolva, k_8 -nak az M_1 és M_2 közepű helyzete a másik 3 közül a két szélső, és ezeknek a k_2 -vel való érintkezési pontjai között k_2 -nek a harmad része van.

k_2 -t egy szokás szerinti óraszámplapnak tekintve mondhatjuk, hogy k_8 a számlap skálájának pl. a 12 órától 4 óráig terjedő ívén gördül el. Vegyük k_8 -at is óraszámplapnak. Ha ez a megindulási helyzetben a k_2 -vel egyező állásban volt, akkor T_2 -be a 6 óras osztáspontja esett, ezért célszerű a mozgás folyamán az $M6$ sugár irányának változását figyelnünk.

A gördülés egy pillanatában essék egybe k_8 -nak V pontja k_2 -nek T pontjával¹. Mivel nincs csúszás, a $(12)T$ ív egyenlő a $6'V$ ívvel, ebből a sugarak egyenlősége miatt a $6'M'V$ és $(12)O_2T$ szögek egyenlők, és így az $M'6$ sugár 2-szer akkora szöggel fordult el eredeti helyzetéhez képest, mint a k_2, k_8' körpár O_2M' centrálisa O_2M_1 -hez képest. Eszerint amíg k_8 közepe M_2 -be ér, maga a lemez $2 \cdot 120^\circ = 240^\circ$ -kal, $2/3$ fordulattal fordul el. A teljes körüljárás alatt pedig ennek 6-szorosával, tehát k_8 a saját középpontja körül 4 teljes fordulatot tesz.

Tamás Endre (Budapest, I. István g. II. o. t.)

¹Az ábrán T és k_8' pótlendő.